

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Beşerî ve Ekonomik Coğrafya Konularının Yeri

The Place of Human and Economic Geography Subjects in 2018 Social Studies Curriculum

Dr. Oğuzhan KARADENİZ *

Öz:

Bu araştırmanın amacı 4, 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında beşeri ve ekonomik coğrafyaya ilişkin beceri, öğrenme alanı ve kazanımları incelemektir. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımına dayalı olarak doküman incelemesi kullanılmıştır. Araştırmada veri kaynağı olarak, 2018 yılında kabul edilen ilkököl 4. sınıf ve ortaokul 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları (MEB 2018) temel alınmıştır. Bu doğrultuda programlarda yer alan kazanım ve becerilerden Beşeri ve Ekonomik Coğrafya alanları ile (nüfus coğrafyası, yerleşme coğrafyası, siyasi coğrafya, tarihi coğrafya, tıbbi coğrafya, tarım coğrafyası, ulaşım coğrafyası, sanayi coğrafyası, doğal kaynaklar coğrafyası ve turizm coğrafyası) ilişkili olanlar tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda beşeri ve ekonomik coğrafyaya ilişkin en fazla kazanımın 6. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer aldığı belirlenmiştir. 4, 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında yer alan toplam 131 kazanımdan 65'inin beşeri ve ekonomik coğrafya ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada ayrıca beşeri ve ekonomik coğrafyaya ilişkin kazanımların en fazla "Üretim Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanında, daha sonra "Küresel Bağlantılar", "Kültür ve Miras" ile "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanında yoğunlaştığı görülmüştür. Ayrıca programda öğrencilere kazandırılması

* Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, E mail: oguzhan.karadeniz@beun.edu.tr., <https://orcid.org/0000-0001-2345-6789>

hedeflenen 27 beceriden 9'unun Beşeri ve Ekonomik Coğrafya konuları ile doğrudan bağlantılı olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Sosyal Bilgiler, beşeri coğrafya, ekonomik coğrafya, kazanım.

Abstract:

The aim of this study was to examine the skill, learning domain and learning outcomes related to human and economic geography in the 4th, 5th, 6th, and 7th-grade Social Studies Curriculum. Document analysis, one of the forms of qualitative research, was used in the study. As a data source, the primary school 5th, 6th and 7th-grade Social Studies Curriculum, accepted in 2018 (MEB 2018), was used. The learning outcomes and skills involved in the curriculum, related to human and economic geography fields (population geography, settlement geography, political geography, historical geography, medical geography, agricultural geography, transportation geography, industrial geography, natural resources geography and tourism geography), were identified. As a result of the study, it was determined that the most learning outcomes related to human and economic geography included in the 6th grade Social Studies Curriculum. It was determined that 65 out of the total 131 learning outcomes in the 4th, 5th, 6th and 7th-grade Social Studies Curriculum were related to human and economic geography. It was also seen that the learning outcomes related to human and economic geography were mostly concentrated in the field of "Production, Distribution, and Consumption", then "Global Connections", "Culture and Heritage" and "People, Places, and Circles". In addition, it was determined that 9 out of 27 targeted skills were directly related to the subjects of Humanities and Economic Geography.

Keywords: Social Studies, human geography, economic geography, learning outcomes.

Giriş:

Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlere ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim ve ortaokul dersidir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] 2005, MEB 2018). Bir başka tanımla sosyal Bilgiler; tarih, coğrafya, vatandaşlık ve insan hakları eğitimi gibi günümüzde ilköğretim programlarında yer alan; aslında "Sosyal Bilimler" denilen sosyoloji, ekonomi, psikoloji, antropoloji vb. gibi disiplinlerden seçilerek, o yaşlar-

daki öğrencilerin düzeyine uygun, daha somut ve daha yalın özelliklere sahip duruma getirilen konuları içermektedir (Sözer 1998).

Sosyal Bilgiler, bütün çeşitliliğiyle yeryüzüne bağlı olayları tanıtan, bunların oluş sebeplerini açıklayan, vatandaşlık hak ve ödevlerinin, sorumluluklarının neler olduğunu belirten, kısaca insan ve onun sosyal/fiziki çevresiyle geçmişte, günümüzde ve gelecekteki etkileşimini ortaya koyan bilgilerdir (Oruç ve Ulusoy 2008). Bu anlam doğrultusunda sosyal bilgiler dersi, tarih, coğrafya ve vatandaşlık olmak üzere 3 disiplini bir arada sunmaktadır. Bunlar içerisinde çalışmamızın da konusunu teşkil eden coğrafya, Şahin (1998)'in ifadesiyle, *“insanın içinde yaşadığı çevrenin doğal özelliklerini, insan doğal çevre etkileşimini ve bu etkileşim sonucu insanın ortaya koyduğu beşerî ve ekonomik etkinlikleri kendi prensipleri çerçevesinde inceleyerek sonuçlarını açıklayan bir bilim dalıdır”*. Özey (1998) coğrafyayı; yeryüzünün tamamı veya bir parçası üzerinde, doğal, beşerî ve ekonomik olayların yeryüzüne dağılışı, aralarındaki bağlantıları, sebep ve sonuçlarını inceleyen bir bilim olarak tanımlamıştır. Coğrafya esasen bir yönüyle fen bilimleri diğer yönüyle sosyal bilimler konularını içine alan bir bilim dalıdır.

1962 ilkököl program taslağına kadar Coğrafya ilkokullarda bağımsız bir ders olarak yer almıştır. 1924, 1926, 1936, 1948 yıllarında hazırlanan ilkököl programlarında Coğrafya dersi ile ilgili önemli değişiklikler yaşanmıştır. 1962'ye kadar uygulanan 1948 programı Coğrafya dersinin ilkokullarda bağımsız olarak okutulduğu son program olmuştur. Ortaokullarda ise coğrafya dersi 1924, 1927, 1931, 1938, 1949, 1970 yıllarında hazırlanan programlarda bağımsız bir ders olarak yer almıştır. 1975'te Tarih ve Yurttaşlık Bilgisi ile beraber Sosyal Bilgiler dersi altında birleştirilmişse de 1985'te yeniden bağımsız bir ders olarak ayrılmıştır. Bu program Coğrafyanın ortaokullarda bağımsız bir ders olarak 25 okutulduğu son program olmuştur. 1998'de Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi yeniden Sosyal Bilgiler dersi içerisinde birleştirilmiştir (Örs 2007).

Sosyal Bilgilerin ana unsurlarından birini teşkil eden coğrafya, insanın doğadan nasıl faydalandığını ve doğayı nasıl şekillendirdiğini açıklamaktadır (Atalay 2005: 1). Coğrafyanın amacı, *“insanın içinde yaşadığı mekânı (çevreyi), bu mekânla insan arasındaki ilişkileri ortaya koymaktır*. Yani esas amaç, bu ilişkinin hem insan hem de mekân gözetilerek sürdürülmesine, insanın mekânla dost olmasını ve kalmasını sağlamaktır (Zeybek 2006). Coğrafyadan sağlanan bilgilerle toplumsal yaşam ve kültürle ilgili çok çeşitli genellemelere ulaşmak mümkündür. Öğrenciler bu genellemeleri öğrenerek çeşitli bölge ve ülkelerin ekonomisi, siyasi ilişkileri, toplumsal yaşamları hakkında hipotezler kurabilir, çeşitli sorunlara çözüm yolları üretebilir (Sagay 2007: 11). Bununla birlikte coğrafya, toplumda bilinen genel kanının aksine sadece bir genel kültür ilmi değildir. Bu işlevleriyle birlikte, bireylerde vatan sevgisinin ve duygusunun gelişip kökleşmesi bakımından da etkin bir rol oynar (Doğanay 2002). Öte yandan coğrafya ilmi kendi içinde çeşitli bilim dallarına ayrılmaktadır. Bu dallardan her biri, birbirlerinden farklı araştırma yöntemleri uygulayarak sonuca varmaktadırlar. Coğrafya içindeki coğrafi bilimler de birbir-

lerinden farklı araştırma ve inceleme yöntemleri uygulayarak konuyla ilgili çeşitli sonuçlar elde ederler. Bu sonuçlar birbirleriyle ilişkilendirilerek bütünlüştürüldüğünde ortaya coğrafi bilgi çıkmaktadır (Doğanay 2003).

Coğrafya kazanımları ilköğretim düzeyinde sosyal bilgiler dersiyle öğrencilere aktarılmaktadır. Bu ders kapsamında öğrencilerden coğrafya ile ilgili olarak; doğa ve insan arasındaki uyumlu birlikteliği kavrama, İnsan ve doğa ilişkisi çerçevesinde coğrafi sorgulama becerileri kazanma, mekânsal süreçlerin yerel ve küresel etkileşim içinde olabilirliğini fark etme, Türkiye'nin, yakın ve uzak komşu ülkeler ve diğer dünya ülkeleri ile olan ilişkileri hakkında genel bilgi kazanma, doğal afetler ve çevre sorunlarının farkına varma, doğal afetler ve çevre sorunlarını değerlendirerek koruma ve önlem alma yollarına yönelik uygulamalar geliştirme, çevreyi korumanın günümüz ve gelecek yıllar için önemini kavrama, kalkınma süreçlerinin doğayla uyumlu olmasının önemini kavrama, bölgesel ve küresel ilişkiler açısından Türkiye'nin konumunu ve özelliklerinin bilincine varma, ülkemizin kalkınmasında severek sorumluluk alma duygularını geliştirme, farklı ülkelerin çevresel, kültürel, ilişkilerdeki önemini kavrama, ekonomik değerleri ile milli kaynaklarımızı tanıma ve bunları tanımanın bir ödev olduğunu kavrama, yakın çevresinden başlayarak ülkesine ve dünyaya ait mekânsal değerlere sahip çıkma ve tasarruf bilincini geliştirme gibi davranışların kazanılması beklenir (Memişoğlu ve Öner 2013).

Mevcut durumda coğrafya eğitimi sosyal bilgiler dersi kapsamında 4. sınıftan başlayıp 7. sınıfa kadar devam etmektedir. Bu düzeyde öğrencilere Türkiye'nin coğrafi özelliklerine ilişkin temel düzeyde bilgiler kazandırılmaktadır (Akinoğlu ve Bakır 2003). İlgili süreçte, öğrencinin gelişim düzeyi de göz önünde bulundurularak sayıca daha az coğrafya terim ve kavramın öğrencilere kazandırıldığı görülmektedir (Turan 2002). İlköğretimde sınıf büyüdükçe, programlar içerisinde coğrafya konularının kapsamı da genişlemektedir. Zaman zaman ünite adları değişmekle birlikte, 6. yıl programlarında coğrafya ve dünyamız ile Türkiye; 7. yıldaki Türkiye'nin coğrafi bölgeleri ve yurdumuzun komşuları, başlıca temel coğrafya konularını oluşturmaktadır (Zeybek 2006: 235).

İlkokul ve ortaokul düzeyinde uygulanan sosyal bilgiler dersi programının temel amaçlarından birini coğrafya bilimine yönelik genel kavramların öğrencilere öğretilmesidir (Ekiz ve Akbaş 2005). Bu düzeyde öğrencilerin kavramları yanlış öğrenmeleri ya da etkili bir biçimde anlamlandıramamaları sosyal ilişkilerinde sorun yaşamalarına neden olabilir (Büyükkasap, Düzgün ve Ertuğrul 2001). Bu bağlamda, ilköğretim sosyal bilgiler dersi programının bir parçası olan coğrafya bilimine yönelik kavramların eksiksiz ve doğru bir biçimde öğretimi kritik bir husus olarak değerlendirilebilir (Şahin 2004).

Sosyal bilimlerin alt disiplinlerinden biri olarak coğrafya bilimine ilişkin kavramların öğrenciler tarafından kazanımı önemli bir sorun olarak görülebilir. Bu noktada, Türkiye'de uygulanan sosyal bilgiler öğretim programı içinde coğrafya bilimine ilişkin kavramların öğretimi konusunda birtakım sorunların yaşandığı

ve kavram öğretiminin etkisiz kaldığı yönünde tartışmalar yapılmaktadır (Kolu-kısa 2002).

Alanyazına bakıldığında sosyal bilgiler öğretim programlarında beşeri ve ekonomik coğrafyanın yerini tespiti yönelik bir araştırma olmadığı görülmektedir. Beşeri ve ekonomik coğrafya alanında yayınlanan birçok özgün çalışma (Doğanay, Özdemir, Şahin 2018; Doğanay 2011; Çetin 2011; Demirkaya 2009; İbret 2004) bulunmakla beraber; Sosyal bilgiler-coğrafya ilişkisine yönelik yayınlanan çalışmaların (Demirkaya, 2016; Karakuş ve Oğuz, 2013; Karakuş, Palaz, Kılcan ve Çepni 2012; Demirkaya, Çetin ve Tokcan 2004; Sever ve Koçoğlu, 2003) daha çok sosyal bilgilerde coğrafya konularının öğretimi ve sürece yönelik sorunlar üzerine olduğu görülmektedir.

Buradan hareketle araştırmanın temel amacı 4, 5, 6 ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında yer alan beceriler, öğrenme alanları ve kazanımları beşeri ve ekonomik coğrafya açısından incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında beşeri ve ekonomik coğrafya ile ilgili olarak;

1. Becerilere ne düzeyde yer verilmiştir?
2. Kazanımların öğrenme alanlarına göre dağılımı nasıldır?
3. Kazanımlara ne düzeyde yer verilmiştir?

Yöntem:

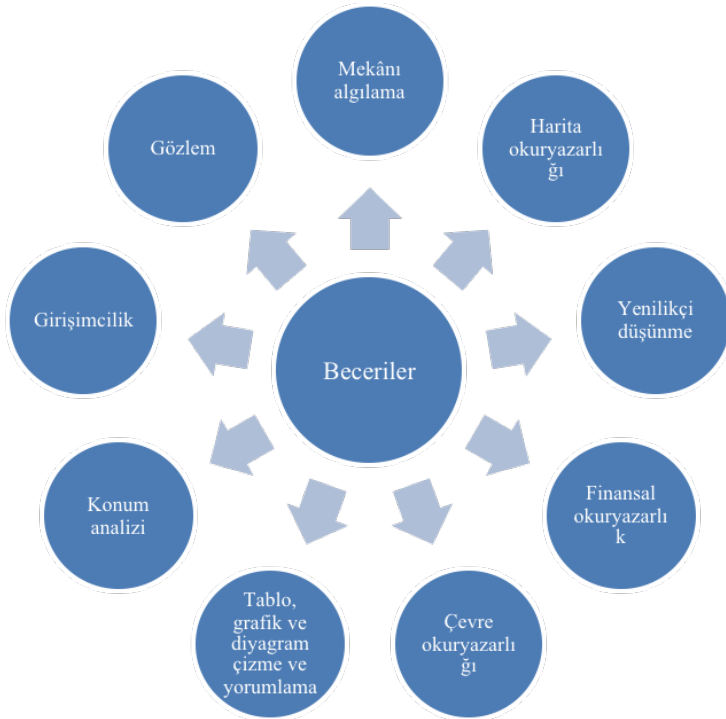
Araştırmada nitel araştırma yaklaşımına dayalı olarak “doküman incelemesi” kullanılmıştır. “Doküman inceleme” de denilen bu yöntemde araştırılması hedeflenen konu hakkında bilgi içeren yazılı materyaller incelenir. Bu tür araştırmada, araştırmacı ihtiyacı olan veriyi, gözlem veya görüşme yapmadan elde edebilir (Yıldırım ve Şimşek 2006). Araştırmada veri kaynağı olarak, 2018 yılında kabul edilen ilkokul 4. sınıf ve ortaokul 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları (MEB 2018) temel alınmıştır. Araştırmacı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında yer alan becerileri, öğrenme alanlarını ve kazanımları beşeri ve ekonomik coğrafya açısından incelemiş, beşeri ve ekonomik coğrafyaya yönelik kazanımları öğrenme alanlarına göre dağılımını ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırmanın güvenilirlik çalışması için beşeri ve ekonomik coğrafya alanında uzman bir başka uzmandan programlarda yer alan kazanımları ve becerileri beşeri ve ekonomik coğrafya açısından değerlendirmesi istenmiştir. Araştırmacı ve alan uzmanı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarını incelerken belirlenen kazanım ve becerilerin Beşeri ve Ekonomik Coğrafya alanları ile (nüfus coğrafyası, yerleşme coğrafyası, siyasi coğrafya, tarihi coğrafya, tıbbi coğrafya, tarım coğrafyası, ulaşım coğrafyası, sanayi coğrafyası, doğal kaynaklar coğrafyası ve turizm coğrafyası) ilgili olmasına özen göstermişlerdir. Kazanımlarda beşeri ve ekonomik coğrafya alanlarından en

az biriyle ilişkili olması temel ölçüt olarak almışlardır. Bu işlemden sonra araştırmacı ve uzman programlarda belirledikleri beşeri ve ekonomik coğrafya ile ilgili kazanımları ve becerileri karşılaştırmışlardır. Araştırmanın güvenilirliğini gerçekleştirmek amacıyla, “Görüş Birliği” ve “Görüş Ayrılığı” olan kazanımlar ve beceriler belirlenmiştir. Bu kapsamda Miles ve Huberman’ın (1994) belirttiği formül kullanılmış, yapılan hesaplama sonucunda $p = 0,90$ değeri bulunarak araştırma güvenilir kabul edilmiştir. Veriler tablolarda frekans ve yüzde biçiminde sunulmuş ve programdaki kazanımlardan doğrudan alıntılar yapılmıştır.

Bulgular:

Bu bölümde araştırma bulguları, araştırma amaçlarındaki sıraya uygun olarak alt başlıklar biçiminde sunulmuştur. Tablolarda Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Beşeri ve Ekonomik Coğrafya konularına ilişkin beceri, öğrenme alanı ve kazanımlar sayı ve oran olarak verilmiş, programdaki kazanımlardan doğrudan alıntılar yapılarak örneklendirilmiştir.

1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

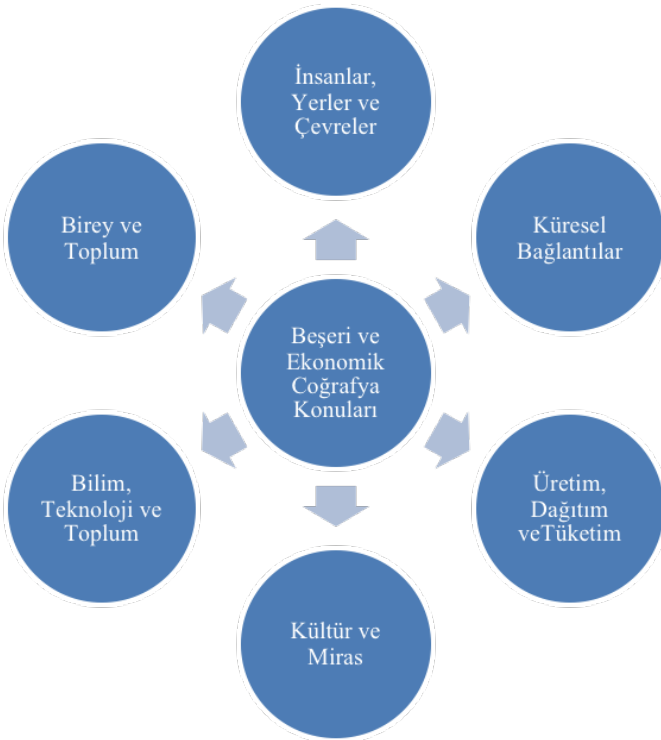
Şekil 1. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Beceriler ile Beşeri ve Ekonomik Coğrafya İlişkisi

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda amaçlarda ifadesi olan ve TYÇ ile de uyumlu olarak bu ders kapsamında öğrenilecek 27 beceri belirlenmiştir. Bu 27 becerilerden 9'nun Beşerî ve Ekonomik Coğrafya Konuları ile doğrudan bağlantılı olduğu tespit edilmiştir. Bu beceriler "Çevre okuryazarlığı", "Finansal okuryazarlık", "Girişimcilik", "Gözlem", "Harita okuryazarlığı", "Konum analizi", "Mekânı algılama", "Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama", "Yenilikçi düşünme" olarak belirlenmiştir.

Beşerî ve ekonomik coğrafya konuları ile ilişkili olan çevre okuryazarlığı, gözlem, harita okuryazarlığı, konum analizi, mekânı algılama, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama becerilerinin İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanlarında; finansal okuryazarlık, girişimcilik, yenilikçi düşünme becerilerinin ise Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanlarında yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

2. Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğrenme alanları birbirleri ile ilişki içerisinde bulunan tema, beceri ve değerleri bir bütün olarak görmeyi sağlayan bir yapıdır. Şekil 2'de Beşerî ve Ekonomik Coğrafya konuları ile ilişki içinde bulunan Sosyal bilgiler öğretim programı öğrenme alanları gösterilmektedir.

Şekil 2. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Alanları ile Beşerî ve Ekonomik Coğrafya İlişkisi

Şekil 2’de görüldüğü gibi sosyal bilgiler öğretim programında yer alan 7 öğrenme alanından 5’i beşeri ve ekonomik coğrafya konularını içermektedir. Bu durum beşeri ve ekonomik coğrafyanın farklı disiplinler ile bağlantılı olabileceği görüşünü desteklemektedir.

Öğrenme Alanı	4. Sınıf		5. Sınıf		6. Sınıf		7. Sınıf		Öğrenme Alanı Toplamı	
	Toplam Kazanım	Beşeri ve Ekonomik Coğrafyaya İlişkin Kazanım	Toplam Kazanım	Beşeri ve Ekonomik Coğrafyaya İlişkin Kazanım	Toplam Kazanım	Beşeri ve Ekonomik Coğrafyaya İlişkin Kazanım	Toplam Kazanım	Beşeri ve Ekonomik Coğrafyaya İlişkin Kazanım	Toplam Kazanım	Beşeri ve Ekonomik Coğrafyaya İlişkin Kazanım
	f	f	f	f	f	f	f	f	f	f
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	5	4	6	5	6	5	6	4	23	18
Küresel Bağlantılar	4	4	4	4	4	4	4	3	16	15
Kültür ve Miras	4	1	5	5	5	5	5	3	19	14
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	6	4	5	3	4	3	4	3	19	13
Bilim, Teknoloji ve Toplum	5	1	5	1	4	0	4	1	18	3
Birey ve Toplum	5	0	4	0	5	2	4	0	18	2
Etkin Vatandaşlık	4	0	4	0	6	0	4	0	18	0
Toplam	33	14	33	18	34	19	31	14	131	65

Tablo 1. Beşeri ve Ekonomik Coğrafya ile İlgili Kazanımların Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Tablo 1’de beşeri ve ekonomik coğrafya ile ilgili kazanımların sosyal bilgiler öğretim programında bulunan öğrenme alanlarına göre dağılımı verilmiştir. Be-

şeri ve ekonomik coğrafya konularına ilişkin kazanımlar göz önüne alındığında üretim, dağıtım ve tüketim, küresel bağlantılar, kültür ve miras, insanlar, yerler ve çevreler, öğrenme alanlarında daha fazla yer verildiği görülmektedir. Beşeri ve ekonomik coğrafya konularına ilişkin en fazla kazanıma üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanında yer verildiği görülmektedir. Bunun dışında beşeri ve ekonomik coğrafya konularıyla ilgili bilim, teknoloji ve toplum, birey ve toplum öğrenme alanlarında toplam 5 kazanım bulunmakta iken etkin vatandaşlık öğrenme alanında herhangi bir kazanım tespit edilememiştir.

Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanında yer alan 23 kazanımdan 18'i beşeri ve ekonomik coğrafya konularıyla ilişkili olduğu görülmektedir. Bu öğrenme alanında yer alan kazanımlar ile bağlantılı olarak 4.sınıf *"Ailesi ve yakın çevresindeki başlıca ekonomik faaliyetleri tanıır."* 5.sınıf **"Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder."** 6.sınıf **"Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirir"** 7.sınıf **"Üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir."** Kazanımları örnek olarak verilebilir.

Küresel Bağlantılar öğrenme alanı ise beşeri ve ekonomik coğrafya konularıyla ilişkin kazanımların yer aldığı diğer öğrenme alanlarından biridir. Bu öğrenme alanında toplam 16 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımlardan 15'i beşeri ve ekonomik coğrafya konuları ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bu öğrenme alanında yer alan kazanımlara uygun olarak 4.sınıf *"Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır."* 5. sınıf *"Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır."* 6.sınıf **"Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz eder."** 7.sınıf *"Türkiye'nin ilişkide olduğu ekonomik bölge ve kuruluşları tanıır."* kazanımları örnek olarak verilebilir.

Kültür ve Miras öğrenme alanında yer alan kazanımlara uygun olarak 4.sınıf *"Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir."* 5.sınıf *"Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler."* 6. sınıf *"Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasi, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur."* 7. Sınıf *"Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur."* kazanımları örnek olarak verilebilir.

İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanı ise beşeri ve ekonomik coğrafya konularıyla ilişkin kazanımların yer aldığı diğer öğrenme alanlarından biridir. Bu öğrenme alanında toplam 19 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımlardan 13 tanesi beşeri ve ekonomik coğrafya konuları ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında yer alan kazanımlara uygun olarak 4.sınıf *"Yaşadığı yer ve çevresindeki yer şekilleri ve nüfus özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur."* 5.sınıf *"Yaşadığı yer ve çevresindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkilerine örnekler verir."* 6.sınıf *"Türkiye'nin temel be-*

şeri coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir.” ile 7.sınıf “Türkiye’de nüfusun dağılımını etkileyen faktörlerden hareketle Türkiye’nin demografik özelliklerini yorumlar.” kazanımları örnek gösterilebilir.

3. Alt Probleme İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında, 4. sınıftan 7. sınıf düzeyine beşeri ve ekonomik coğrafyaya yönelik olan kazanımlar belirlenerek Tablo 2’de gösterilmiştir.

Sınıflar	Sınıf Düzeyine Göre Toplam Kazanım (f)	Beşeri ve Ekonomik Coğrafyaya İlişkin Kazanım Sayıları ve Oranları	
		(f)	(%)
4. Sınıf	33	14	42.4
5. Sınıf	33	18	54.5
6. Sınıf	34	19	55.9
7. Sınıf	31	14	45
Toplam	131	65	49.6

Tablo 2. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Beşeri ve Ekonomik Coğrafya ile ilgili kazanımlar

Tablo 2’de görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında beşeri ve ekonomik coğrafyaya yönelik kazanım sayısı farklılık göstermektedir. 4. sınıf sosyal bilgiler programına bakıldığında 14 kazanımın beşeri ve ekonomik coğrafya konusuyla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunlara örnek olarak 4.sınıf “Yaşadığı çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.” ile “Farklı ülkelere ait kültürel unsurlarla ülkemizin sahip olduğu kültürel unsurları karşılaştırır.” kazanımları verilebilir. 5.sınıf sosyal bilgiler programında yer alan 18 kazanımın beşeri ve ekonomik coğrafya konusuyla ilişkili olduğu görülmüştür. “Somut kalıntılardan yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder.” ve “Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.” Kazanımları örnek olarak verilebilir. 6. sınıf sosyal bilgiler programına bakıldığında 19 kazanımın beşeri ve ekonomik coğrafya konusuyla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu kazanımlar arasında “Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.”, “Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini analiz eder.” ve “Sosyal, kültürel ve tarihî bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder.” örnek olarak yer almaktadır. 7. sınıf sosyal bilgiler programına bakıldığında 14 kazanımın beşeri ve ekonomik coğrafya konusuyla ilişkili olduğu görülmektedir. Bunlara örnek olarak “Osmanlı Devleti’nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar.”, “Örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi

etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.” ve *“Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.”* kazanımlarından sözü edilebilir.

Ayrıca coğrafyanın bir alt dalı olan beşeri ve ekonomik coğrafya konularının sosyal bilgiler dersi kazanımlarında %49,6 oranla yer aldığı görülmektedir. Bu bilim dalına verilen önem kazanım sayılarına da yansımıştır. Bu durum, bu bilim dalının diğer disiplinler ile olan ilişkisinden de kaynaklandığı söylenebilir.

Tartışma ve Sonuç:

İlkokul 4. sınıf, ortaokul 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında beşeri ve ekonomik coğrafyanın yerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada programlarda beşeri ve ekonomik coğrafya konularını vurgulayan beceriler, öğrenme alanları ve kazanımlar incelenmiştir. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan 27 beceriden 9'nun Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Konuları ile doğrudan bağlantılı olduğu tespit edilmiştir. Bu beceriler *“Çevre okuryazarlığı”, “Finansal okuryazarlık”, “Girişimcilik”, “Gözlem”, “Harita okuryazarlığı”, “Konum analizi”, “Mekân algılama”, “Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama”, “Yenilikçi düşünme”* olarak belirlenmiştir. Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan 7 öğrenme alanından 5'inin beşeri ve ekonomik coğrafya konularını içerdiği tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda beşeri ve ekonomik coğrafyaya ilişkin en fazla kazanımın 6. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer aldığı belirlenmiştir. 4, 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında yer alan toplam 131 kazanımdan 65'inin beşeri ve ekonomik coğrafya ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, bu bilim dalının sosyal bilgiler içerisinde ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu gösteren en önemli unsur olarak görülmektedir. Araştırmada ayrıca beşeri ve ekonomik coğrafyaya ilişkin kazanımların en fazla *“Üretim Dağıtım ve Tüketim”* öğrenme alanında, daha sonra *“Küresel Bağlantılar”, “Kültür ve Miras”* ile *“İnsanlar, Yerler ve Çevreler”* öğrenme alanında yoğunlaştığı görülmüştür.

Kaynakça:

AKİNOĞLU, Orhan ve BAKIR, Saliha Akarsu, (2003), “İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafya Konularını Öğrenmeleri İle İlgili Durum Analizi”. **Marmara Coğrafya Dergisi**, 8, 107-122.

ATALAY, İbrahim, (2005), **Genel Beşerî ve Ekonomik Coğrafya**, İzmir: Meta Basım.

BÜYÜKKASAP, Erdoğan, DÜZGÜN, Bahattin ve ERTUĞRUL, Mehmet, (2001), “Lise öğrencilerinin ışık hakkındaki yanlış kavramları”, **Milli Eğitim Dergisi**, 149.

ÇETİN, Turhan, (2011), “Termal Turizm Potansiyeli Açısından Kozaklı (Nevşehir) Kaplıcaları”, **Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, 6/1: 878-902.

DEMİRKAYA, Hilmi, ÇETİN, Turhan ve TOKCAN, Halil, (2004), “İlköğretim Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Öğrencilerine Yön Kavramının Öğretiminde Kullanılan Metotlar”, **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 24, 3:39-70.

DEMİRKAYA, Hilmi, (2009), “Kış Turizmüne Bağlı Olarak Gelişen Bir Kırsal Yerleşme Çobanisa Köyü Isparta”, **Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi**, 14, 21:79-94.

DEMİRKAYA, Hilmi, (2016), “Ortaokul 6 Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Bazı Coğrafi Kavramları Anlama Düzeyleri ve Kavram Yanılgıları”, **International Journal of Field Education**, 2, 2:38-57.

DOĞANAY, Hayati, (2002), **Coğrafya Öğretim Yöntemleri**, Erzurum. İstanbul: Aktif Yayınevi.

DOĞANAY, Hayati, (2011), **Türkiye Ekonomik Coğrafyası** (5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

DOĞANAY, Hayati, ÖZDEMİR, Ünal ve ŞAHİN, İbrahim Fevzi, (2018). **Genel Beşerî ve Ekonomik Coğrafya**, Ankara: Pegem Akademi

EKİZ, Durmuş ve AKBAŞ, Yavuz, (2005), “İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin astronomi ile ilgili kavramları anlama düzeyi ve kavram yanılgıları”, **Milli Eğitim Dergisi**, 165.

İBRET, Bilgin Ünal, (2004), “Kastamonu’da Nüfusunun Gelişim, Dağılım Ve Yoğunluk Özellikleri”, Cilt:12 No:1 **Kastamonu Eğitim Dergisi**, 157-178.

KARAKUŞ, Ufuk., PALAZ, Tevfik., KILCAN, Bahadır ve ÇEPNİ, Osman., (2012), “Sosyal Bilgiler Müfredatında Yer Alan Çevre Sorunları Konularının Öğretiminde Karikatür Kullanımı”, **Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 32 (2), 363-376.

KARAKUŞ, Ufuk ve OĞUZ, Sibel., (2013), “Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Konularında Google Earth Kullanımı ve Öğretmen Görüşleri” **Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:4, Sayı:12, 110-125.

KOLUKISA, Enver Aydın (2002), “Coğrafya Eğitim Programlarının Temel Bilgiler Ve Terimlerin Verilmesinde Karşılaşılan Bazı Güçlükler Ve Bunlara Yönelik Çözüm Önerileri”. **Kastamonu Eğitim Dergisi**, 10(2), 359-365.

MEMİŞOĞLU, Hatice ve ÖNER, Galip, (2013), “Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrenci Ve Öğretmen Görüşlerine Göre Coğrafya Konularının Öğretimi”. **Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi**, 2(3), 347-366.

MİLES, Matthew B., and Michael A. HUBERMAN, (1994), *An Expanded Sourcebook Qualitative Data Analysis*. London: Sage Publication.

ORUÇ, Şahin ve ULUSOY, Kadir, (2008), “Sosyal Bilgiler Öğretimi Alanında Yapılan Tez Çalışmaları.” **Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi** S. 26, sayfa 121 -132.

ÖRS, Hakan (2007), “İlköğretim Okullarında 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Konularının Program Yönünden İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

SEVER, Ramazan ve KOÇOĞLU, Erol, (2013), “Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Coğrafya Konularına İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri/ Diyarbakır Merkez İlçe Örneği”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:12 Sayı:45, 17-34.

SÖZER, Ersan, (1998), *Sosyal Bilgiler Kapsamında Sosyal Bilgilerin Yeri ve Önemi*, G. Can (Ed.), Sosyal Bilgiler Öğretimi İçinde, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Yayınları.

ŞAHİN, Cemalettin, (1998), *Coğrafya'ya Giriş*, Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.

ŞAHİN, Salih, (2004), “Coğrafya öğretiminde beş temel konu”. *XII.Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiriler*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi. . 6-7. Sınıflar Öğretim Programı Kılavuzu (Taslak Basım). Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, (2018), *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*.

TURAN, İlhan, (2002), “Lise Coğrafya Derslerinde Kavram Ve Terim Öğretimi İle İlgili Sorunlar.” **Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 22 (2), 67-84.

YILDIRIM, Ali, ve ŞİMŞEK, Hasan, (2006), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayınevi.

ZEYBEK, H. İbrahim, (2006). “Coğrafya”, Ali Sinan Bilgili (Ed.), *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Extended Abstract:

Geography, which is one of the main components of Social Studies, explains how people benefit from nature and how they shape nature (Atalay 2005). The aim of the geography is to reveal the relationship between people and the area in which they live. The main purpose is to maintain this relation by regarding both human and location, and to connect people to the area (Zeybek 2006). It is possible to reach a wide range of generalizations about social life and culture with the information provided from the geography. One of the main objectives of the social studies curriculum applied at primary and secondary school is to teach students the general concepts about geography (Ekiz ve Akbaş 2005). In this context, the precise and accurate teaching of the concepts of geography, which is a part of the social studies curriculum, can be regarded as a critical issue (Şahin 2004).

The aim of this study was to examine the skill, learning domain and learning outcomes related to human and economic geography in the 4th, 5th, 6th, and 7th-grade Social Studies Curriculum. For this purpose, the following questions were asked.

1. To what extent are the skills included?
2. To what extent are the learning outcomes included?
3. How is the distribution of learning outcomes according to learning domains?

Document analysis, one of the forms of qualitative research, was used in the study. As a data source, the 4th, 5th, 6th and 7th-grade Social Studies Curriculum, accepted in 2018 (MEB 2018), was used. The researcher examined the skills, learning domains and learning outcomes in the Social Studies Curriculum in terms of human and economic geography, and tried to reveal the learning outcomes for the human and economic geography according to learning domains. The researcher and a domain expert were identified the learning outcomes and skills involved in the curriculum, related to human and economic geography fields (population geography, settlement geography, political geography, historical geography, medical geography, agricultural geography, transportation geography, industrial geography, natural resources geography and tourism geography). In order to ensure the reliability of the study, consensus and dissidence formula of Miles and Huberman (1994: 64) was utilized. As a result of the calculation, $p = 0.90$ was considered and the study was accepted as reliable. The data were presented on tables in frequency and percentage format and were directly quoted from the learning outcomes.

There were 27 skills defined in the objectives section of the Social Studies Curriculum, which started to be implemented in 2018. It was determined that 9 out of 27 targeted skills were directly related to the subjects of Humanities and Economic Geography. These skills were “Environmental literacy”, “Financial literacy”, “Entrepreneurship”, “Observation”, “Map literacy”, “Location analysis”, “Perception of space”, “Drawing and interpreting table, graphic, and diagram”.

It was determined that the skills of environmental literacy, observation, map literacy, location analysis, space perception, table, graphics and diagram drawing and interpretation were found in the learning domain of People, Places, and Environments; financial literacy, entrepreneurship, and innovative thinking skills were in the learning domain of Production, Distribution, and Consumption. Considering the learning outcomes related to human and economic geography, it was seen that the learning domains such as production, distribution, and consumption, global connections, culture and heritage, people, places, and environments emphasized them. It was seen that the most learning outcomes in terms of human and economic geography subjects were included in the learning domain of production, distribution, and consumption. In addition, there were 5 learning outcomes in the learning domains of science, technology and society, individual, and community, but there were no learning outcomes related to human and economic geography were found in the learning domain of effective citizenship. It was seen that 18 out of 23 learning outcomes in the learning domain of Production, Distribution, and Consumption were related to human and economic geography subjects. The number of learning outcomes for the human and economic geography in the Social Studies Curriculum was differed according to the grade. There were 14 learning outcomes in 4th grade, 18 learning outcomes in 5th grade, 19 learning outcomes in 6th grade, and 14 learning outcomes in 7th-grade social studies curriculum related to human and economic geography.